

15.1.2019

Eduskunta
SiV@eduskunta.fi

Asia: HE 260/2018 vp eduskunnalle laeiksi valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta

Opetusalan Ammattijärjestön lausunto sivistysvaliokunnalle hallituksen esityksestä laeiksi valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta

OAJ kiittää mahdollisuudesta lausua ja esittää seuraavaa:

Yleisesti esityksestä

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annettua lakia sekä ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia. Ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin lisättäisiin tiedonsaantioikeus henkilökohtaisesta osaamisen kehittämissuunnitelmasta. Oikeus saada tieto olisi koulutuksen järjestäjällä sekä työpaikalla järjestettävän koulutuksen vastuullisella työpaikkaohjaajalla ja osaamisen arvioijana toimivalla työelämän edustajalla.

Esityksen tavoitteena on harmonisoida laki valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä kokonaisuudessaan tietosuoja-asetuksen kanssa.

OAJ katsoo opinto- ja tutkintorekisterin muuttamisen tarpeellisena siltä osin kuin se on välttämätöntä harmonisoitaessa lainsäädäntöä vastaamaan tietosuoja-asetusta.

OAJ pitää tärkeänä, **että yksilöä koskevien tietojen keräämisestä, tallentamisesta, käyttämisestä, luovuttamisesta ja siirtämisestä valtakunnallisissa tietovarannoissa käydään kansallinen keskustelu.** Tietovarantoja ja niitä koskevia sisältöjä varten on luotava yhtenäiset kansalliset linjaukset ja periaatteet.

Lainsäädännön voimaantullessa on koulutuksen järjestäjille oltava valmiina selkeät ja toimivat ohjeet opiskelijoita koskeviin tietoihin ja niiden keräämiseen, tallentamiseen, käyttämiseen, luovuttamiseen ja siirtämiseen. Ohjeista on käytävä ilmi koulutuksen

15.1.2019

järjestäjän sekä yksittäisen opettajan oikeudet, vastuut ja velvollisuudet. Koulutuksen järjestäjillä ja opettajilla on oltava selkeä tieto siitä, mitä tietoja opiskelijasta esimerkiksi työelämän edustajille voidaan antaa.

OAJ on hämmentynyt muun muassa siitä, että ammatillisen koulutuksen kohdalla tulisi esityksen mukaan julkiseksi tieto siitä, että kyseessä on erityisen tuen opiskelija. Esimerkiksi varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa tieto siitä, että lapselle tai oppilaalle annetaan erityistä tukea, on salassa pidettävä tieto.

Työpaikan edustajat eivät tarvitse opiskelijasta mitään muuta kuin sellaista tietoa, joka liittyy työpaikalla tapahtuvaan opiskeluun, turvallisuuteen ja tukee siellä tapahtuvaa oppimista. Ohjeista pitää käydä ilmi, mitä uusi lainsäädäntö muuttaa aiempaan verrattuna, ja millaisia toimenpiteitä se koulutuksen järjestäjiltä ja esimiehiltä johtamisnäkökulmasta edellyttää.

OAJ edellyttää myös, että **opiskelijan henkilökohtaisten tietojen keräämisestä, tallentamisesta, käyttämisestä, luovuttamisesta ja siirtämisestä on oltava opiskelijoille selkeä tietopaketti ja ohjeistus**. Siitä on käytävä ilmi muun muassa se, että opiskelijalle on annettava tietoa hänen oikeuksistaan ja tietojensa keräämisestä heti opiskelijan tietojen keräämisen alkaessa.

Esityksestä aiheutuvien kustannusten korvaaminen

Uuden lainsäädännön kautta tulevista uusista toimista mm. tietojen luovuttamisvelvollisuuksien ja -palveluiden laajenemisesta aiheutuviin muutoksiin ja muutoksen johtamiseen, on varattava toiminnan käynnistämisen ja ylläpitämisen vaativat resurssit. Ilman riittäviä ja todellisiin arviolaskelmiin perustuvia voimavaroja ei saada eikä voida koulutuksen järjestäjiä velvoittaa toiminnan käynnistämistä. **Rahoituksen on oltava erillisrahoitusta eikä tarvittavia resursseja oteta opetuksen järjestämisestä.**

OAJ edellyttää, että riittävät resurssit kohdennetaan myös uudistusten kouluttamiseen sekä valtakunnallisesti että työnantajakohtaisesti. Koulutuksen järjestäjät on velvoitettava kouluttamaan henkilöstönsä ja laatimaan sellaiset toimintaohjeet, mistä käy selkeästi ilmi uuden lain edellyttämät toimet ja vastuunjako oppilaitoksessa. Opettajien, erityisesti opinto-ohjaajien ja erityisopettajien, roolit ja vastuut korostuvat niin tietojen kerääjinä, tallentajina, käyttäjinä kuin tietojen siirtäjinä. OAJ korostaa henkilöstön

15.1.2019

koulutuksen merkitystä, kun työhön liittyvät vastuut ja velvollisuudet muuttuvat. Muutoksen johtaminen ja toimintamallien muutos edellyttää työaikaa ja yhteistä keskustelua.

Ammatillisen koulutuksen valtakunnallisen tietovarannon laajentaminen henkilökohtaistamiseen liittyvien tietojen tallentamisella

Hallituksen esitysluonnoksen tavoitteena on laajentaa ammatillisen koulutuksen valtakunnallista tietovarantoa henkilökohtaistamiseen liittyvien tietojen tallentamisella. Tavoite pyritään toteuttamaan niin, että tarvittavat tiedot kootaan teknisesti olemassa olevasta tietovarannosta (eHOKS).

Digitalisaation ja lainsäädännön myötä myös henkilötietojen siirtäminen on tullut helpommaksi. OAJ huomauttaa, että ammatillisen koulutuksen opiskelijaa koskevia tietoja kertyy monissa eri oppimisympäristöissä. Opiskelijasta kerättyä tietoa eri oppimisympäristöjen välillä ei saa liikkua muilta osin kuin mikä on opiskelun kannalta välttämätöntä. OAJ katsoo, että tällaista tietovarantoa siirrettäessä ja luotaessa erityistä huomiota tulee kiinnittää henkilötietojen suojaan ja tietoturvallisuuteen. Eri toimijoiden tehtävät, vastuut ja velvollisuudet sekä tietojen katseluoikeudet ja muut tietojen luovutustilanteet tulee pohtia ja säätää tarkasti.

Esityksen perusteella jää osin avoimeksi, mistä eHOKS-palvelussa on kyse. Esitystä on selkeytettävä siltä osin, että siitä käy täsmällisemmin ilmi ainakin palvelun tarkoitus, mitä tietoja ja mihin käyttötarkoitukseen tietoja sen avulla voidaan luovuttaa, kuka sen avulla tietoja luovuttaa sekä sähköisen luovutuksen perusteet ja miten opiskelijan HOKS-tietojen luovutus sähköisessä palvelussa käytännössä toteutetaan. Esimerkiksi perustuuko tietojen luovutus eHOKS-palvelussa tietopyyntöön sekä miten tietoon oikeutettu taho järjestelmässä tunnistetaan ja todennetaan. Koska valtakunnallisen tietovarannon rekisterinpito on esitetty jaettavaksi koulutuksen järjestäjien ja Opetushallituksen kesken, tulisi esityksestä käydä selkeästi ilmi, kumpi rekisterinpitäjä vastaa opiskelijan HOKS-tietojen luovutuksesta tietoon oikeutetulle koulutuksen järjestäjälle ja työelämän edustajalle.

Lisäksi on oleellista, että esityksestä käy selkeästi ilmi esim. se, kuka vastaa siitä, että eHOKS-luovutuspalvelu toimii teknisesti siten, että opiskelijoiden henkilötietoja ei sen avulla voida luovuttaa lainvastaisesti (esim. taholle, johon opiskelijalla ei ole opiskelijasuhdetta tai taholle, jota ei ole asianmukaisesti tunnistettu, tai, että tietoja ei luovuteta laajemmin kuin tiedonsaantioikeus oikeuttaa).

OAJ toteaa, että mikäli esityksen taustalla on ajatus siitä, että koulutuksen järjestäjien tehtävänä (velvollisuutena) on toteuttaa tiedonsaantiin oikeutetun toisen koulutuksen järjestäjän ja työpaikkaohjaajan lakisääteinen oikeus saada sähköisesti opiskelijan HOKS-tiedot valtakunnallisesta tietovarannosta, tulisi esityksessä myös tarkoin

15.1.2019

kuvata ja arvioida, millä tavoin sähköinen tiedonsaantioikeus voidaan laillisesti, henkilötietojen tietosuojaja tietoturva huomioiden, toteuttaa. Esityksen eri kohdissa todetaan, että tiedonsaantiin oikeutetut tahot saisivat opiskelijan HOKS-tiedot sähköisesti nk. eHOKS-palvelun kautta. Mikäli esityksen taustalla on ajatus siitä, että koulutuksen järjestäjien tehtävänä olisi toteuttaa sähköiset tiedonsaantioikeudet kehitteillä olevan sähköisen, valtakunnallisen eHOKS-luovutuspalvelun avulla, tulisi esityksessä arvioida myös sitä, tarkoittaako tämä käytännössä koulutuksen järjestäjien velvollisuutta "liittyä" sähköisen eHOKS-palvelunkäyttäjäksi ja mikäli näin on, tulisi esityksessä pohtia myös sitä, edellyttäisikö tämän asian säätämisestä lailla.

Henkilökohtaistaminen ja aiemmin hankitun osaamisen tunnustaminen ovat keskeisiä ammatillisen koulutuksen periaatteita, samalla ne ovat opiskelijan oikeusturvaan liittyviä keskeisiä asioita ja sisältävät tietoja, joiden käsittely edellyttää osaamista ja luotettavaa prosessia. OAJ on edellyttänyt, että eHOKS:n laadintaan osallistuva koulutuksen järjestäjän edustaja toimii virkavastuulla ja hänellä on opettajan kelpoisuus.

OAJ pitää ehdottaman tärkeänä, että myös opiskelijan tietosuojaa varmistetaan kaikissa yhteyksissä, missä opiskelijaa koskevia tietoja siirretään tai luovutetaan.

OAJ pitää välttämättömänä, että opiskelijalla on oikeus saada tieto siitä, mitä tietoja hänestä eri tahoille luovutetaan ja siirretään.

OAJ edellyttää, että ennen muutosten toimeenpanoa, on varmistettava järjestelmien toimivuus, toiminnan kattavat resurssit ja toimijoiden osaaminen muutoksen toteuttamiseksi.

Lopuksi OAJ toteaa, että esitetty aikataulu on kohtuuton, etenkin kun koulutuksen järjestäjien on kohdennettava voimavarat ensisijaisesti 1.1.2018 voimaantulleen lainsäädännön toimeenpanoon.

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ

Heljä Misukka
koulutusjohtaja

Inkeri Toikka
erityisasiantuntija